

УДК 332.1+338.24

ПРО ПРОБЛЕМИ ЗБАЛАНСОВАНOSTI У ФУНКЦІОНУВАННІ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Чічкань О.І.

Проаналізовано сучасний стан та проблеми збалансованості регіонів України. Наведено критичний аналіз нормативно-законодавчих актів, що регулюють регіональний розвиток. Обґрунтовано необхідність розширення кількості показників для визначення рівня диспропорцій територіального розвитку та запропоновано використання індексу регіонального розвитку за показником ВДВ. Надано пропозиції з розробки інструментів стимулювання регіонального розвитку.

Ключові слова: регіональний розвиток, стимулювання, регіональна політика, диспропорції, показники регіонального розвитку.

Вирівнювання розбіжностей між регіонами держави за соціальними та економічними показниками та формування передумов їх збалансованого розвитку є одним із завдань державної регіональної політики. Неоднорідність економічного простору України, що історично та географічно обумовлена, є суттєвою перешкодою до ефективного економічного зростання, проведенню у країні реформ та сталому соціально-економічному розвитку. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України свідчить про збереження диспропорцій у їх розвитку. За показниками ВДВ на одну особу та прями іноземні інвестиції на одну особу вони навіть загострюються (рис. 1).

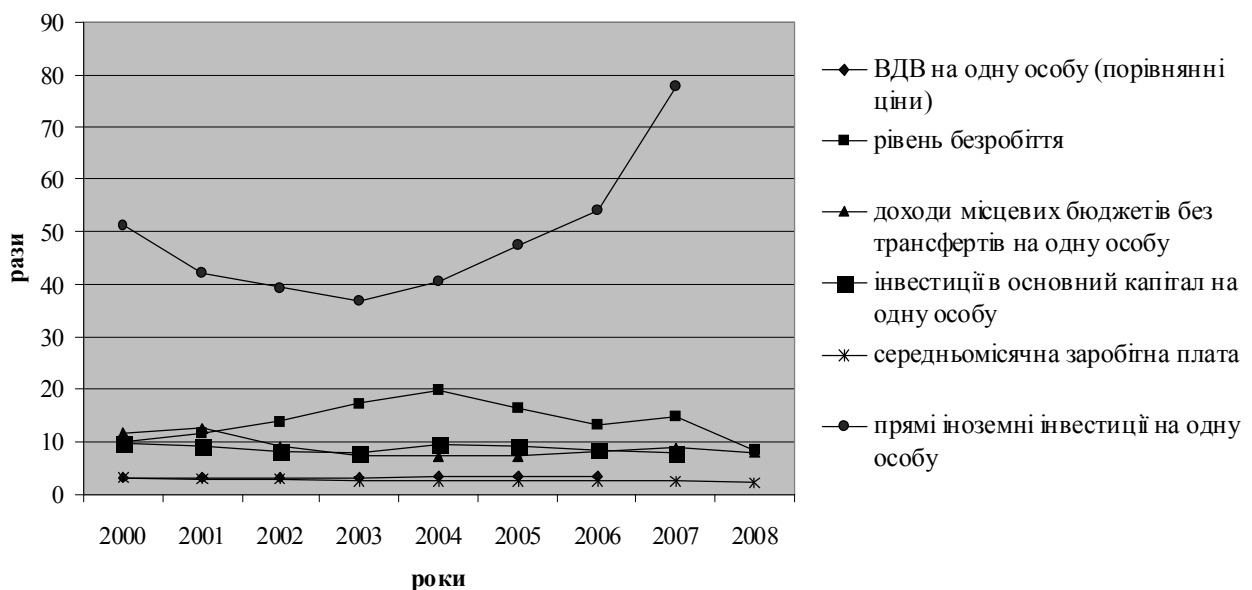

Рис. 1. Регіональні диспропорції у 2000-2008 рр. [1]

Регіональні проблеми розвитку знаходять вирішення у наукових працях вчених: М.Г. Чумаченка, Л.Г. Червової, Л.М. Кузьменко [2, 3], З.С. Варналія [4], Я.В. Хоменко [5], Л.І. Федулової [6], М.І. - Долишнього, Я.О. Побурка [7]. Разом із тим проблема управління збалансованим розвитком територій потребує подальших досліджень.

Мета статті полягає у визначенні ефективності регулюючого впливу держави на регіональний розвиток та обґрунтуванні напрямів удосконалення державної політики збалансованого розвитку регіонів.

Державне регулювання регіонального розвитку може здійснюватися за допомогою заходів прямого або посереднього впливу. Прямий вплив являють собою методи адміністративно-планового регулювання. Посереднє регулювання – вибір та реалізація регулятивних заходів відповідно до конкретної ситуації на основі нормативно-правового забезпечення. Політика стимулювання регіонального розвитку в зарубіжних країнах – системне явище, змінюються лише підходи до формування

регіональної політики. Світова практика свідчить про те, що до основних заходів, спрямованих на стимулювання регіонального розвитку з метою нівелювання регіональних диспропорцій і подальшого збалансованого розвитку, відносяться заходи, пов'язані, по-перше, з поліпшенням характеристик території (наприклад, інфраструктури,) і, по-друге, з так званими м'якими бюджетними обмеженнями для господарюючих суб'єктів, що розташовані на депресивній території, та потенційних інвесторів. При наданні певного набору пільг (переважно податкових) особлива увага приділяється послідовності і системності, що дозволяє уникнути «стихійності» і обмежити «податкову конкуренцію» між регіонами, коли спроба створення рівних умов конкуренції в одному регіоні неминуче призводить до зниження податкової бази в результаті переміщення об'єктів оподаткування в інші регіони. Такі підходи добре зарекомендували себе в Іспанії, Португалії, Франції, Німеччині, набувають розповсюдження в Чехії, Угорщині, Польщі.

В Україні державна регіональна політика не завжди характеризувалася цілеспрямованістю та системним характером. В ній домінував ситуаційний підхід. Наприкінці 90-х років минулого століття серед фахівців існувала думка про те, що територію країни доцільно розділити на великі економічні райони за принципом формування на цій основі територіально-виробничих комплексів. За ініціативою уряду були розроблені комплекси програми п'яти економічних районів: Карпатського, Полісся, Поділля, українського Причорномор'я та Придніпров'я строком на п'ять років (1996 – 2000 рр.). Однак програми урядом прийняті не були. Крім того в цей же період, з середини 90-х рр., місцеві органи влади ініціювали розробку власних довго- та середньострокових програм соціально-економічного розвитку. Рішенням уряду було ухвалено 9 програм (Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, Великої Ялти, м. Києва, Донецької, Луганської, Херсонської областей, м. Львова, Гірський Раховщині).

Кінець 90-х рр. минулого століття пов'язаний в вітчизняній практиці із початком використання податкових пільг на окремих територіях з метою впливу на регіональний розвиток. Було прийнято 9 законів та 8 указів Президента України щодо створення спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) та організації спеціальних режимів інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку (ТПР). В межах СЕЗ та ТПР існували пільги для інвесторів, які передбачали, за певних умов, звільнення від сплати окремих податків конкретний строк. Законодавчо дозволено було створити 11 СЕЗ і ввести спеціальний режим у восьми регіонах на території Автономної Республіки Крим. До ТПР було віднесено одну область (цілком), понад 90 адміністративних районів та міст (що складає 10 % території країни). Метою введення спеціальних режимів інвестування на цих територіях було залучення додаткових інвестиційних ресурсів до територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку, де існують гострі соціальні проблеми та напруга у зв'язку із структурними трансформаціями в економіці. Створення вільних зон мало на меті, насамперед, сприяння експортоорієнтованому виробництву та створення сприятливих умов розвитку України як транзитної держави. За період з 1999 по 2004 р. було реалізовано 182 проекти. У рамках цих проектів створено 17356 робочих місць, збережено – 33948. У вказаний період надійшло інвестицій в обсязі 1192,2 млн. дол. США, із них 24,9% – іноземних, тобто решта пов'язані з реінвестуванням прибутку вітчизняними підприємствами [8, 6]. При цьому більшість проектів припадало на традиційні для України галузі – металургію, будівництво, вугільну промисловість.

У даний час не існує єдиного бачення подальшого розвитку ідеї СЕЗ та ТПР, відсутній також і єдиний підхід до аналізу їх діяльності. Так, прихильники такого роду пільг стверджують, що вони позитивно впливають на економіку та інвестиційний клімат. За даними Інституту регіональних досліджень НАН України, станом на 01.01.2005 р., від початку функціонування органами управління СЕЗ та ТПР затверджено 768 інвестиційних проектів, у тому числі на ТПР – 556, у СЕЗ – 212, загальна кошторисна вартість яких становить 6,67 млрд. дол. США. Найбільшу частку в освоєних інвестиціях становить обладнання – 5,2 млрд. грн. (53,1%), засоби – 1,5 млрд. (15,3%), сировина та матеріали – 0,87 млрд. грн. (8,9%). Створено 52,1 тис. та збережено 85,5 тис. робочих місць; реалізовано товарів, робіт, послуг на суму 45,4 млрд. грн., зокрема на експорт – 15,8 млрд. грн. (34,8% від загального обсягу реалізованої продукції) [9].

У той же час вчені відзначають, що спеціальні території не стали центрами впровадження новітніх

технологій, які відповідають світовим стандартам. Бюджетна ефективність проектів низька. Пільги, що надавалися суб'єктам СЕЗ та ТПР щорічно, більш ніж удвічі перевищували надходження до бюджетів, унаслідок цього постійно зростало їх від'ємне сальдо [10, 190].

Досліджуючи роль СЕЗ та ТПР у розвитку територій, вітчизняні вчені дійшли такого висновку: ці зони та території треба не забороняти, а вдосконалювати як апробований світовою практикою інструмент селективного стимулювання ділової та економічної активності. Так, упорядкування та вдосконалення потребує законодавча база діяльності СЕЗ, ТПР, технопарків. Політика держави щодо спеціальних зон має бути послідовною, стабільною та передбачуваною, а діяльність зон має підлягати постійному, жорсткому контролю і моніторингу [9].

Частково проблеми регіонального розвитку отримали розв'язання у Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Зокрема, було встановлено принцип сполучення загальнодержавних і регіональних інтересів, обґрунтовано необхідність розробки прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку територій [11]. В Законі вказувалося на необхідність прискорення переходу обласних адміністрацій на програмно-цільове планування, оскільки це дозволяє місцевій владі одержати документоване свідчення про сферу своїх повноважень, чітко визначити комплекс проблем, за рішення яких вона відповідає. Але концептуальне рішення ця проблема вперше отримала лише у 2001 р., з підписанням Указу Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики», де були визначені її засади. У 2003 р. прийнято Постанову Верховної Ради України «Щодо стану та перспективи депресивних регіонів, міст та селищ України», у якій обґрунтовано необхідність вживання невідкладних заходів щодо стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, міст та селищ з метою запобігання та припинення депресивних тенденцій у їх розвитку [12].

З метою реалізації Концепції та нормативно-законодавчих актів було розроблено понад 300 цільових програм. Проте вони не взаємоузгоджені і фінансується менше третини з них [13]. Посилення замкнутості регіональних господарських комплексів та підвищення ролі зовнішньоекономічних зв'язків сприяли послабленню міжрегіональних економічних зв'язків, а нерівномірність розвитку та значна диференціація умов і рівня життя населення у різних регіонах країни сприяли уповільненню динаміки суспільних трансформацій. Проте, незважаючи на затвердження Кабінетом Міністрів України державні програми стимулювання регіонального розвитку, механізм надання державної підтримки регіонам залишається малоефективним. Більшість затверджених програм розвитку територій не виконано в повному обсязі через недофінансування з державного та місцевого бюджетів. Окрім того неефективно використовуються державні ресурси в регіонах через неналежну координацію діяльності між міністерствами та органами виконавчої влади як головними розпорядниками коштів державного бюджету. Відтак за відсутності чітких критеріїв ефективності виконання програм системно оцінити їх вплив на покращення соціально-економічного стану регіонів неможливо.

Схожа ситуація спостерігається із ще одним інструментом механізму реалізації державної регіональної політики стимулювання регіонального розвитку – угодами регіонального розвитку. Суть, мету, структуру, форму, порядок підготовки та укладення таких угод визначено в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» [14]. Угода передбачає: спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з реалізації в регіоні державної стратегії регіонального розвитку, а також реалізації регіональної стратегії розвитку; порядок, обсяг, форми та строки фінансування спільних заходів, визначених сторонами відповідно до Державного бюджету України та місцевих бюджетів; порядки інформування про реалізацію сторонами угоди щодо регіонального розвитку, внесення змін до угоди, набрання чинності та строк її дії, а також відповідальність сторін угоди за невиконання або неналежне виконання передбачених нею заходів. Ініціатором укладення угоди щодо регіонального розвитку можуть бути Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, обласні ради.

Позитивними наслідками запровадження угод регіонального розвитку мають стати [15, 136-137]: концентрація державної фінансової підтримки на пріоритетних сферах регіонального розвитку замість існуючого галузевого розподілу бюджетних коштів; посилення взаємодії різних рівнів

виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; створення передумов для середньострокового бюджетного планування, необхідного для визначення обсягу бюджетних коштів, що направлятимуться на регіональний розвиток; приведення регіональної політики у відповідність до європейських стандартів, оскільки подібні системи угод про регіональний розвиток існують у Франції, Польщі, та деяких інших країнах Європи; розширення переліку інструментів регіонального розвитку.

Угоду щодо регіонального розвитку Донецької області було підписано 15 вересня 2007 р. на період 2007-2011 рр. Враховуючи взаємоузгодженість Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року та Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року, пріоритетними напрямками діяльності сторін щодо здійснення спільних заходів згідно Кабінету Міністрів України та Донецької обласної ради є: розвиток та реструктуризація в регіоні вугільної галузі; надійне та ефективне функціонування всіх систем життєзабезпечення у населених пунктах; створення ефективної системи в галузі охорони навколишнього природного середовища; розбудова та модернізація інфраструктури.

Надати будь-яку оцінку дієвості Угоди поки не виявляється можливим, оскільки Цей документ розміщено на офіційному сайті Міністерства економіки України, але Додаток 5 Угоди «Критерії оцінки стану виконання Угоди (моніторинг стану фінансування спільних заходів)» не містить інформації про фактичне надходження коштів, передбачених у Додатку 3 Угоди «Фінансування спільних заходів (за пріоритетними напрямками, обсягом, строками та джерелами)».

Важливою складовою державної регіональної політики є підтримка депресивних територій. Засади подолання депресивності територій визначені в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» [14]. В Законі визначено поняття «депресивна територія», яке доповнено та уточнено Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [16]; показники розвитку, за якими території визнаються депресивними; заходи державного стимулювання розвитку депресивних територій. Аналіз статистичних даних з показників ВРП свідчить про те, що впродовж останніх п'яти років жодна з областей України не мала найнижчого значення показника ВРП на душу населення. У період з 1996 по 2007 рр. найнижчі рівні наведеного показника мали: з 1996 по 2001 рр. – Чернівецька область; з 2002 по 2005 рр. – Тернопільська область; з 2006 по 2007 рр. – знову Чернівецька область. Ці регіони найбільш виразно демонстрували стійку тенденцію до наближення у своєму розвитку до депресивного стану. Означений підхід не ілюструє кількісного відставання даного регіону за наведеними показниками. Рівень диспропорції територіального розвитку залишається нез'ясованим. По-друге, підхід, що пропонується в Законі, доцільно доповнити аналізом відповідності показників граничним значенням (мінімально або максимально припустимим). Крім того спосіб визначення депресивності територій на основі ранжування призводить до того, що такою територією може бути тільки одна область. Для цього пропонується розрахунок індексу розвитку регіону за показником ВДВ, що обчислюється як співвідношення валової доданої вартості у розрахунку на одну особу в регіоні до величини ВДВ у розрахунку на одну особу в Україні. При цьому умовно допускається, що регіони розподіляються за трьома групами. До першої групи, входять регіони, у яких $I_i > 1$, тобто відносно розвинуті регіони. До другої групи потрапляють регіони, у яких $0,7 \leq I_i < 1$, так звані регіони, які мають потенціал досягти відносно розвинутого рівня. Третя група об'єднує регіони з $I_i < 0,7$. Це слабо розвинуті регіони (табл. 1). У 2002, 2004, 2006 та 2007 рр. стабільно відносно розвинутими були чотири області: Донецька, Дніпропетровська, Полтавська та Запорізька. У 2002 р. до цієї групи входила Одеська область, у 2004 та 2007 рр. – Харківська. В інші роки, що аналізувались, ці регіони належали до другої групи, до якої стабільно входили Київська, Миколаївська, Луганська, Львівська області.

До слабо розвинутих регіонів у 2002, 2004, 2006 та 2007 рр. належали Рівненська, Хмельницька, Херсонська, Житомирська, Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька області. Рівень розвитку за показником ВДВ таких регіонів, як Автономна республіка Крим, Вінницька, Волинська, Сумська, Кіровоградська, Черкаська, Чернівецька та Івано-Франківська області мав перехідний характер. Так у 2002, 2004, 2006 та 2007 рр. Автономна республіка Крим належала до другої групи, а у 2004 р. – до третьої. Вінницька та Волинська області знизили рівень розвитку у 2004, 2006 та 2007 рр. та

потрапили з другої у третю групи. Сумська, Кіровоградська та Чернігівська області у 2002 та 2004 рр. мали потенціал досягти відносно розвинутого рівня, а у 2006 р. потрапили до групи регіонів із слабим розвитком та залишилися там у в 2007 р., на відміну від Черкаської області, яка у 2006 р. опинилась у складі другої групи, але згодом її позиції погіршилися. Варто звернути увагу на те, що продовж останніх років кількість слабо розвинутих регіонів зростає з восьми у 2002 р. до чотирнадцяти у 2007 р. Значне збільшення кількості слабо розвинутих територій і є свідченням неефективної державної політики регулювання регіонального розвитку.

Таблиця 1

Класифікація регіонів України залежно від індексу розвитку регіону за показником ВДВ

2002р.	2004 р.	2006 р.	2007 р.
Перша група (відносно розвинуті регіони): $I_i \geq 1$,			
Донецька (1,24)	Донецька (1,31)	Донецька (1,31)	Донецька (1,26)
Дніпропетровська (1,20)	Дніпропетровська (1,16)	Дніпропетровська (1,26)	Дніпропетровська (1,30)
Полтавська (1,13)	Полтавська (1,10)	Полтавська (1,15)	Полтавська (1,12)
Запорізька (1,05)	Запорізька (1,08)	Запорізька (1,09)	Запорізька (1,11)
Одеська (1,04)	Харківська (1,00)		Харківська (1,02)
Друга група (регіони, які мають потенціал досягти відносно розвинутого рівня): $0,7 \leq I_i < 1$			
Харківська (0,95)	Одеська (0,99)	Харківська (0,99)	
Київська (0,89)	Київська (0,90)	Київська (0,92)	Київська (0,95)
Миколаївська (0,88)	Миколаївська (0,89)	Миколаївська (0,85)	Миколаївська (0,80)
Сумська (0,80)	Луганська (0,75)	Луганська (0,82)	Луганська (0,83)
Луганська (0,80)	Львівська (0,74)	Одеська (0,92)	Одеська (0,92)
Львівська (0,77)	Івано-Франківська (0,72)	Львівська (0,72)	Львівська (0,71)
Чернігівська (0,73)	Чернігівська (0,72)	АРК (0,72)	АРК (0,7)
Івано-Франківська (0,75)	Кіровоградська (0,72)	Черкаська (0,71)	
Кіровоградська (0,72)	Сумська (0,70)		
АРК (0,70)			
Вінницька (0,70)			
Волинська (0,70)			
Третя група (слабо розвинути регіони): $I_i < 0,7$.			
Рівненська (0,69)	АРК (0,69)	Кіровоградська (0,69)	Кіровоградська (0,63)
Херсонська (0,65)	Рівненська (0,67)	Сумська (0,69)	Сумська (0,67)
Хмельницька (0,65)	Черкаська (0,67)	Чернігівська (0,68)	Чернігівська (0,66)
Черкаська (0,65)	Вінницька (0,66)	Рівненська (0,67)	Рівненська (0,63)
Житомирська (0,61)	Волинська (0,66)	Вінницька (0,64)	Вінницька (0,60)
Закарпатська (0,60)	Хмельницька (0,64)	Волинська (0,64)	Волинська (0,63)
Тернопільська (0,54)	Херсонська (0,64)	Хмельницька (0,61)	Хмельницька (0,59)
Чернівецька (0,54)	Житомирська (0,61)	Херсонська (0,60)	Херсонська (0,53)
	Закарпатська (0,59)	Житомирська (0,58)	Житомирська (0,55)
	Чернівецька (0,51)	Закарпатська (0,58)	Закарпатська (0,56)
	Тернопільська (0,49)	Тернопільська (0,51)	Тернопільська (0,50)
		Чернівецька (0,51)	Чернівецька (0,50)
		Івано-Франківська (0,69)	Черкаська (0,66)
			Івано-Франківська (0,65)

Слід зазначити, що за допомогою лише одного економічного показника неможливо комплексно охарактеризувати рівень розвитку регіону і надати об'єктивне обґрунтування потреби щодо його державної підтримки, тому перелік показників, за якими регіони визнаються депресивними, необхідно доповнити. У періодичних звітах Комісії ЄС про становище в регіонах Євросоюзу регулярно відстежується виникнення диспропорцій їхнього розвитку. Індикаторами, що застосовуються для цього, крім розміру валового внутрішнього продукту на душу населення, виступає також рівень безробіття, визначений у кожному регіоні за методологією Міжнародної організації праці. Ці

ж критерії є вирішальними при визначенні регіонів, що отримують фінансову допомогу в рамках регіональної політики Євросоюзу. Крім того, структурна політика Євросоюзу базується на аналізі таких показників, як рівень доходів населення, динаміка структури зайнятості тощо [15, 347].

Згідно Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» формулюється один з принципів державного стимулювання розвитку депресивних регіонів (ст. 8), який полягає в максимальному використанні можливостей самих територій в реалізації системи заходів з подолання депресивності. Проте, підхід до оцінки впливу власне регіональних чинників при вирішенні даної задачі не простежується. Основним інструментом державної підтримки депресивних регіонів має бути офіційно затверджена програма їх розвитку. У Ст.11 Закону передбачено розробку місцевими органами виконавчої влади відповідних програм, які мають містити у собі: коротку характеристику депресивної території, аналіз причин депресивного стану; заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо подолання стану депресивності території, строк їх здійснення, обсяги фінансування з державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством; порядок здійснення моніторингу виконання програми, показники розвитку, за якими визначатимуться результати її виконання; загальну оцінку очікуваної соціально-економічної ефективності реалізації програми.

Розглядаючи питання фінансового забезпечення заходів, передбачених цим Законом, потрібно звернути увагу на те, що відповідно до Закону сума коштів, що передбачається на фінансування всіх програм подолання депресивності територій протягом одного року з державного бюджету, не може бути меншою, ніж 0,2 відсотка доходної частини державного бюджету за відповідний період. Враховуючи те, що основну частину буде надано із державного бюджету, це зовсім незначні кошти. До прикладу, за Законом України «Про державний бюджет України на 2009 рік» сума доходів бюджету становить 245309356,4 тис.грн. [17], тобто, виходячи з цього, на програми подолання стану депресивності територій могло бути виділено 490618,7 тис. гривень. Довідково: за «Нормативами вартості створення одного робочого місця у різних галузях економіки» створення одного робочого місця потребує фінансових ресурсів у сумі від 26,7 тис. грн. (у торгівлі, громадському харчуванні та побутовому обслуговуванні населення) до 223,15 тис. грн. (у електроенергетиці).

На даний час програми подолання стану депресивності не розроблені, оскільки не розроблено регіональні стратегії окремих територій, не у всіх регіонах діють угоди щодо регіонального розвитку, не досконалою є методика визначення депресивності територій.

Уявляється, що важливим принципом розробки програм подолання стану депресивності території має стати забезпечення спільного фінансування конкретних заходів таких програм з боку державного бюджету, місцевого бюджету, коштів підприємств і населення. За виключенням дотаційного фінансування місцевого бюджету задля забезпечення мінімальних державних соціальних стандартів, а також підтримки державних підприємств, всі інші заходи програми необхідно фінансувати коштами державного бюджету частково, за установленною пропорцією відповідно до фінансового стану даної території. Тим самим буде визначено, що якщо місцеві влада, бізнес і населення інвестують в ті чи інші заходи програми, то вони дійсно є в площині їх інтересів. Часткова участь депресивних територій у фінансуванні програм їх розвитку має принципове значення, оскільки сприяє максимальному використанню місцевих ресурсів (капіталу, робочої сили, підприємницького потенціалу, специфічних знань виробничого процесу), підвищує відповідальність місцевої влади за цільове і ефективне використання коштів. У цьому контексті основна задача державної регіональної політики має бути спрямована на створення умов для формування місцевого потенціалу економічного росту. Це потребує перегляду цілей та інструментів регіональної політики, включаючи використання інструментів кластерної політики.

При розробці програм необхідним є врахування досвіду практичної реалізації Угод щодо регіонального розвитку, які за умов відсутності фінансування не виконують своїх функцій. До програм подолання стану депресивності території повинні додаватися інструкції, які визначають порядок корегування розподілу коштів між пріоритетними напрямками розвитку території у випадку зміни обсягів фінансування, або істотного відхилення параметрів ефективності та результативності від передбачених на стадії розробки програми. Обсяги фінансування заходів мають щорічно підлягати

уточненню з врахуванням можливостей державного та місцевого бюджетів, а їх значення доцільно виділяти у бюджетах окремим рядком.

ВИСНОВКИ

Соціально-економічний розвиток регіонів України характеризується збереженням диспропорцій. Було прийнято багато законодавчих актів, спрямованих на формування нормативно-правової бази стимулювання розвитку регіонів та нівелювання регіональних розбіжностей. Відсутність відповідних механізмів реалізації державної політики регіонального розвитку призводить до загострення проблеми існування значних розбіжностей у розвитку територій. Недосконалим є і підхід до визначення стану депресивності територій, уявляється необхідним його доповнення індикатором рівня розвитку територій за показником ВДВ.

Заходи щодо вирівнювання регіональних диспропорцій найближчим часом мають бути пов'язані із подальшим удосконаленням існуючої системи нормативно-правових інститутів регіонального розвитку. Основним інструментом державної підтримки депресивних регіонів має бути офіційно затверджена програма подолання стану їх депресивності, яка передбачає спільне фінансування конкретних заходів програм за рахунок державного, місцевого бюджетів, коштів підприємств і населення, що потребує спрямування державної регіональної політики на формування у регіонах місцевого потенціалу економічного росту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регіональні диспропорції у 2000 – 2008рр.: [Електрон. ресурс]// Офіційний сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=78198
2. Развитие производственной сферы региона: теоретические и практические аспекты государственного регулирования: [моногр.] / Н.Г. Чумаченко, Л.Г. Червова, Л.М. Кузьменко и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2007. – 368 с.
3. Кузьменко Л.М. Управление функционированием и развитием экономики региона: [моногр.] / Л.М. Кузьменко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. – 253 с.
4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: [моногр.] / під ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
5. Хоменко Я.В. Державне регулювання науково-технічної діяльності в регіонах України / Я.В. Хоменко // Прометей: зб. наук. праць з економіки. – Донецьк: ІЕПД НАН України, ДСТІ, 2006. – Вип. 3 (21). – С. 192-196.
6. Федулова Л.І. Проблемність регіонів: особливості регіональної політики в умовах нової економіки/ Л.І. Федулова, Н.Ю. Буга// Регіональна економіка. – 2008. – № 3. – С. 31 – 41.
7. Долішній М.І. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України/ М.І. Долішній, Я.О. По- бурко, В.І. Карпов// Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С.7 - 18.
8. СЕЗ і ТПР Донецької області: реалізація проектів у 1999-2008 рр.: Економічна доповідь / Держ- комстат України. Головне управління статистики у Донецькій області. – Донецьк, 2009. – 11 с.
9. Геєць В. Спеціальні економічні зони: «чорні діри» чи точки економічного зростання?: [Електрон. ресурс]/ В. Геєць, В. Семиноженко // Дзеркало тижня. – 2006. – 18 - 24 листоп. (№ 44). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2020/55122/>
10. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я.А. Жаліло, Я.Б. Базил- люк, Я.В. Белінська та ін.]; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.
11. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного й соці- ального розвитку України» від 23 березня 2000 р. № 1602-III // Відомості Верх. Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 195.
12. Постанова Верховної Ради України Щодо стану та перспективи депресивних регіонів, міст та селищ України від 15 травня 2003 р. № 782-IV// Відомості Верх. Ради України – 2003. – № 31-32. – Ст. 265.
13. Панасюк Б. Природно-экономическое районирование республики и его роль в территори- альном планировании/ Б. Панасюк, В. Поповкин // Экономика Украины. – 1999.- №7. – С. 23 -33.

14. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. /№ 2850-IV / Офіційний вісник України. – 2005. – № 40. – Ст. 2529.
15. Новак І.М. Соціальний розвиток регіонів України: оцінка та напрями зменшення диспропорцій: [монографія] / І.М. Новак; НАН України. Ін-т економіки пром-сті, Ін-т демографії та соціальних досліджень. – Донецьк; К., 2008. – 196 с.
16. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 25 червня 2009 р. № 1562-VI// Відомості Верх. Ради України. – 2009. – № 51. – Ст. 756.
17. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26.12.2008 р. № 835-VI // Відомості Верх. Ради України. – 2009. – №21 - 22. – Ст. 269.